

Mladina

VSEBINA:

ŠTEV. 1

V **VINKO KOŠAK:** Spomenik padlim. **BRATKO KREFT:** Emil Zola. **ALFONZ GSPAN:** Noč je vsa tiha. **MIRKO KUNČIČ:** Odlomki iz zavrženega dnevnika. **MILENA MOHORIČEVA:** Doneski k poglavju o ženski volilni pravici. **FRAN ONIC:** Težki dan. **MIRKO LIPUŽIČ:** Plavž. **LOJZE UDĚ:** Značilnost zadnjega volilnega boja in današnji politični položaj v svitu borbe za samostojno združeno Slovenijo. **ZAPISKI:** K vprašanju Makedonije. (PETROVSKI). Prijateljem in naročnikom! . . . **PLATNICE:** **OPOMBE:** Jugoslovanska orlovska zveza (L. U.). Slovenec, Srb, Hrvat in Macdonald (V. K.).

1 9 2 7

1 9 2 8

CENA 5 DIN

Uredništvo in uprava:

Ljubljana, Kolodvorska ul. št. 7

MLADINA

**MESEČNIK ZA SODOBNA SLOVENSKA
KULTURNA VPRAŠANJA.**

„MLADINA“ izide desetkrat v šolskem letu in stane letno Din 40—, za dijake Din 30—; za inozemstvo Din 10— več.

ROKOPISOV ne vračamo. — Naročnino, reklamacije pošiljajte samo upravi: Kolodvorska ulica šte. 7, Ljubljana.

Urednika: **Alfonz Gspan** in **Vinko Košak**.

Odgovorni urednik: **Stanko Tomšič**.

Izdaja za Konzorcij »Mladinec« v Ljubljani: **Stanko Tomšič**.

Za tiskarno »Merkur«: **Andrej Sever**.

Vsi v Ljubljani.

Naslovna stran po načrtu arh. I. Špinčiča.

LISTNICA UREDNIŠTVA:

Prihodnja številka bo izšla že koncem novembra.

LISTNICA UPRAVE:

Prilagamo položnice in prosimo vse naročnike, da čimprej poravnajo naročnino.

Pridobivajte novih naročnikov; do januarja moramo doseči vsaj število 1000!

Plaćajte naročnino!

Vinko Košak:

Spomenik padlim

V parku sedim in gledam:

v kotu ob cerkveni steni postavljajo spomenik
padlim v vojni.

Na gladko brušenem kamenju se blestijo napisi:

»Za domovino padlim, za svobodo zlato,
za zemljo domačo, za rod, ki bo prišel
in za trpek spomin mater in vdov, nevest in sirot.«

Mislim:

Kakor jagneta bela so šli
in so morili,

s svojo krvjo pojili
zemljo domačo in tujo.

A kdor se je vrnil
sužnj je bil kot prej.
Zdaj stavijo jim spomenik.

Umrlim!

Jaz pa bi ga stavil živim
v spomin in opombo
na njih težke kletve,
na njih temne misli,
na njihove težke pesti,
ki so kovale vijadukte od ljudstev do ljudstev.
Vijadukte bratstva!

V parku sedim in gledam:

v kotu ob cerkveni steni postavljajo spomenik
padlim v vojni...

Bratko Kreft:

Emil Zola

(Literarna skica ob 25 letnici smrti.)

13. januarja 1898. se je zgodil v Parizu velik škandal. Časopis L'Aurore je prinesel na prvi strani za francoske razmere vseobtožujoči članek »J'accuse«. Pod člankom je bil podpisan Emil Zola, eden izmed že takrat zelo čitanih, a od oficijelne kritike in vladajočega meščanstva prezirani pisatelj-pornograf.

Kaj se je bilo zgodilo?

Francosko sodišče je obsodilo kapetana Dreyfusa, člana francoskega generalštaba, radi veleizdaje in špijonaže v prognanstvo, kar je takrat pomenilo toliko kakor smrt. Še danes so znane, če tudi od vlade spretno prikrivane razmere, v katerih morajo na otokih prognanstva živeti politični in kriminalni kaznjenci. Dreyfus, žid, žrtev šovinističnega nacionalizma francoske buržuazije, je bil obsojen kljub temu, da je veliko dokumentov govorilo za njegovo nedolžnost. Nemški vladi so bile baje izročene neke tajne vojaške listine. Izročil pa jih je (seve: proti primerni odškodnini) eden izmed uglednih francoskih aristokratov. Stvar se je raznesla. Vlada in zlasti vojni minister so bili v zadregi. Pomagali so si s tem, da so prave dokumente, kompromitirujoče uglednega Francoza, uničili in krivdo podtaknili kapetanu Dreyfusu, organizirali pariško nacionalistično buržujsko druhal v antisemitičnih demonstracijah in se tako skušali oprati.

Emil Zola pa je prekrizal lepo sklenjene načrte. Sprva je bil sicer sam obsojen na leto ječe, da je moral bežati na Angleško. Vendar njegovega glasu protesta ni bilo mogoče več zadušiti in po enajstih mesecih prognanstva je bila razprava obnovljena. Zola se je vrnil in se boril do svoje tragične smrti l. 1902. za nedolžno obsojenega Dreyfusa. Zolajeva zasluga je, da je bil leta 1906. Dreyfus rehabilitiran. Boj, ki ga je moral vršiti Zola z oficijelnimi predstavniki francoske buržuazije, je bil dramatično besen ves čas.

Toda njegove besede: »Resnica je na pohodu in nič je ne bo zadržalo« so se izpolnile po ljutem boju, pri katerem ni šlo samo za Dreyfusa, šlo je za razkrinkanje gnile francoske družbe pred sodnijo, pred juridičnim forumom.

Kar je započel v svojih leposlovnih delih, je skušal dopolniti s tem svojim javnim nastopom. Kajti ni bil samo umetnik, ki čepi v svojem kabinetu in milostno pošilja svoje produkte v javnost, bil je borec, borec skozinsko za resnico in socijalno pravico. Globoko je pojmoval svojo nalogo kot pisatelj, če tudi ga je buržujska kritika razglasila kot pornografa in so njegovi romani v nemških prevodih izhajali v izdajah raznih šundromanov samo radi tega, da bi se ljudstvu ne odprle oči, da bi ljudstvo ne bralo resnice, ki je krvavo pričala o gnilobi, degeneriranosti drugega cesarstva in meščansko-

kapitalistične družbe sploh. S tem so ga skušali onemogočiti, oblatiti, diskreditirati. Toda zgodilo se je obratno, zakaj čas je tisti neizprosni sodnik, ki četudi mnogokrat kasno, vendar da pravico resnici. Ni ga menda pisatelja, ki bi imel toliko vpliva na literaturo kakor Zola. Vsi sodobni veliki romanopisci kakor H. in T. Mann, Glasworthy, Sinclair, Gladkov itd. so našli v njem vzor.

Res je, da umetniško ni povsem zadovoljiv, da je ponekod dolgo-vezen in dolgočasen, toda za cilj, ki si ga je stavil, ni mogel upotrebiti drugačne oblike. Saj je tudi Dostojevski v tehniki, v jeziku svojih romanov velikokrat razvlečen in jezikovno slab, pa je vendar močan po svoji vsebini in stvariteljski sili. V tehniki romana ga celo Zola nadkriljuje.

* * *

Napisal je celo serijo romanov, ki jih mnogi imenujejo študije francoske družbe. Dejal sem že, da je imel pri svojem delu izrecen namen razkrinkati laž, popisati in povedati vse to, o čemer so sklenili oficijelni krogi vladajočega razreda z vsemi svojimi pisatelji — molčati. Tako je nadaljeval veliko tradicijo francoske literature od Rabelais-ja preko Voltair-Beaumarchaïs-ja in Balzaca.

Glavno njegovo delo so romani, ki pripovedujejo zgodovino familije »Rougon Macquart«. V njih je razkril socijalno zgodovino drugega cesarstva. Ni se bal popisati najnaturalističnejših momentov degenerirane družbe, ki živi, uživa, prešestvuje, krade, goljufa, pobija istočasno ko francosko ljudstvo umira v rudnikih, na ulicah, pod pariškimi mostovi, pri Sedanu itd.

Višek bičanja te družbe izsesalcev, pustolovcev, vlačug in korupcionistov doseže Zola v romanih »Denar« in »Nana«. Neusmiljeni mehanizem borze, kjer se klatijo špekulanti in finančni magnati, verižniki in goljufi, kokote visoke gospode, uničujoč tisoče življenj, pripravljajoč politične krize, razbijajoč in sestavljajoč ministrstva — na drugi strani svet buržuazije kot en sam orgij in zločinov poln bordel. — Tako je podal Zola sliko Francije, ki ji je Pariška komuna zagrozila s koncem. (Paul: Der Kämpfer Emil Zola.)

»Nana« simbol orgijastičnega vrvenja, ki ga je Francija neposredno pred 1870 preživljala, umre v samotnem hotelu na dan vojne napovedi. Zvonovi, ki ji zvone pogrebnico, zvone tudi pogrebnico drugemu cesarstvu... Poraz pri Sedanu, pariška komuna.

* * *

In Zola se v svojem pisateljskem delu, od življenja prisiljen, sreča z vprašanjem proletarijata in socijalne revolucije. Ze v romanu »Denar« postavi nasproti verižniku Buschu brata študenta Sigismunda Buscha kot nositelja novega življenja; ideji meščanstva — idejo socializma, ki zadobi kljub svoji utopičnosti in reformizmu svoj najlepši izraz v romanu »Germinal«. Vsebino romana tvori veliki štrajk rudarjev, ki so se v l. 1885. v francoskem gospodarstvu razširili po vsej državi. V romanu se borijo vse razne nejasne, utopistič-

ne smeri revolucionarnega delavstva. Celó I. Internacionala igra občutno vlogo. Toda vse še je precejšen kaos, vse še velika nejasnost, zakaj znanstveni socializem, ki sta ga ustanovila Marks in Engels, je takrat stopal komaj prve korake v internacionalni proletariát. Zola ni bil proletarski revolucionar — preveč je bil zagvozdén v meščansko družbo in njeno kulturo kot kritik in uničevalec. Toda dosegel je skrajni konec svoje poti — tako daleč, da je prišel skoraj na mejo prehoda iz malomeščanskega socializma do zavednega marksista.

»Germinal« nima samo te vsebinsko historične vrednosti, ampak je poleg tega tudi eden izmed umetniško najbolj oblikovanih njegovih romanov. V trilogiji mest »Lourdes—Paris—Rom« je z najostrejšim orožjem pobijal popovsko mistifikacijo življenja in cerkveno zatiranje. V »Polomu« pa je izpisal svoj veliki protest proti militarizmu.

* * *

Po teh kratkih obrisih nam bo povsem razumljivo, da takega kritika, takega pisatelja-borca ni mogla kaj lahko prenašati francoska in tudi internacionalna buržuazija.

Zatirala je njegovo delo in delo naturalizma sploh. Saj ni samo on stal kot obsojenec v francoski družbi in umetnosti, godilo se je isto s Flaubert-jem, Maupassant-jem itd. Celó Anatole France je nastopil sprva proti Zolaju in umetnosti naturalizma. Ob grobu njegovem pa je spregovoril spokorne besede: »Danes, ko lahko pregledamo gigantsko strukturo, se nam pokaže tudi duh, ki je vse preosnoval. To je duh dobrote. Zola je bil dobre narave, poln odkritosrčnosti in preprostosti, ki jo najdemo pri vseh velikih dušah... Na obeh tečajih evropskega mišljenja je postavila umetnost dve ogromni idealni mesti. Obe sta mesti velikodušnosti in miru. Tolstoj je postavil mesto odpovedi, Zola pa mesto dela...«

Tako je govoril Anatole France potem, ko je spoznal, razumel življensko delo pisatelja in človeka Émila Zolaja. In ni smelo, če trdim, da je Zola ravno radi svoje borbenosti, pravicoljubnosti in občečloveškega pojmovanja naloge umetnika, vplival na prvotno parnasovskega Anatole France. Zakaj tudi ta je spoznal neobhodnost uničenja kapitalistične družbe, a napravil celo korak naprej od Zolaja — dve leti pred svojo smrtjo se je od buržuazije poveličani član Francoske akademije priključil revolucionarnemu gibanju francoskega proletariata. In še sedaj lahko slišiš pripovedovanja delavcev, kako je povzel besedo na tem in onem shodu sivolasi Anatole France... Dreyfusovo afero je on popisal v romanu »Pingvinski otok«.

Za boga milega, bo kdo vprašal: Kaj pa »čista« umetnost? Kaj pa l'art pour l'art, o katerem se pravkar toliko govori, piše in s katerim slepomišijo in koketirajo celo mladi, revolucionarni (!) slovenski književniki Vidmarjeve sorte?

Kdor govori resnico in jo pove tako, kakoršna je, kajti če bi jo

povedal drugače, bi ne bila več resnica — ni dobrodošel. To smo konstatirali že pri Zolaju, Slovenci sami pa dobro vemo, kako se je godilo Cankarju, ki se mu kot pisatelju pozna, da se steguje po odeji. (Dom in svet ob izidu drame »Hlapci«.)

Ravno buržuazija, kapitalizem kot vladajoč razred je tisti, ki absolutno noče slišati ne besedice o svoji gnilobi, o svoji neopravičeni eksistenci, skratka, noče videti tistega zrcala, ki mu ga umetnik že po Shakespearju (Hamlet) pomoli pred oči, da zagleda svoj spačeni, gnili obraz laži in krivice.

Vladajoči razred se že celih petdeset let resno bori za svojo eksistenco. Napenja v obrambo vse sile, organizira proti sovražnikom vse elemente in kaj praktično podpira tisto umetnost, ki ne pove ničesar, ki molči o življenju, ki se bavi s čistimi, zračnimi stvarmi. (Zato je seveda že precej prezračeno prazna.) Taka umetnost govori že danes, ko se vršijo pohodi na kitajska ljudstva in pripravlja novo svetovno vojno, o pacifizmu, o vsečlovečanstvu današnjega človeka — istega, ki pripravlja nove stroje — iznajdbe za zaslužjenje in eksploatacijo delovnih ljudstev. O, gospoda, ne samo delavca in kmeta, tudi intelektualca eksploatira današnji družabni red, zakaj vceplja mu v vseh svojih institucijah ideologijo laži in hlapčevstva, odvrača ga od življenja in ker ima vsa materijelna sredstva v svojih rokah, ga prav tako drži v okovih kakor delavca in kmeta. Marsikateri pisatelj, ki v naivnosti vere v »čisto« (nemogočo) umetnost propagira l'art pour l'artizem, se niti ne zaveda, da je reakcionar, ker dela za vladajoče razmere, za kapitalizem. L'art pour l'artizem je beg iz življenja, je beg od resnice. Danes je čas, ko človek hoče tudi od umetnika življenske besede. Današnji človek išče odgovora, išče rešitve in se zato ne more zadovoljiti s pomado in mrtvim parfemom l'art pour l'artističnih »pesnikov«.

V slovenski javnosti je seveda danes kaj lahko igrati veliko vlogo. Saj jo je igral Anton Podbevšek, zakaj bi je še drugi ne. Ker je vsa slovenska literatura z majhnimi izjemami danes tako življensko impotentna kakor stoletni starci iz Prekmurja — ali pa še bolj.

Razmere, kakršne vladajo danes v slovenski umetnosti, so mogoče samo pri nas. Ker za našo deveto deželo ne eksistirajo dejstva, da je Anatole France nastopal na strani francoskega proletariata za njegovo osvobodjenje, da je Zola bil prav tako umetnik kot borec, da je Tolstoj obtožil ves svet in skušal ustvariti utopično-komunistično krščanstvo. In če pride tak glas odkod, se spokojno prikima in zopet zaspi in se čaka kralja Matjaža, kakor je že to zapisal Srečko Kosovel.

Nikakor ne govorim za Francea, ali za Tolstoja, Zolaja itd. kot avtoritete, ki bi nam takorekoč kaj narekovale. Govorim o njih kot o ljudeh, ki so se borili, ki so imeli tendenco borbe v svojih delih in so kljub temu poleg mnogih mrtvih l'art pour l'artistov ostali živi in nepremagani. Zakaj njih sila je sila življenja, njih spoznanje je nujno spoznanje zgodovinskega razvoja.

In slovenski intelektualci...?

Prečitajte, kaj je napisal Debeljak o Barbusse-u v romanu Ogenj, delu kakršnega ne poseduje slovenska literatura, delu, ki je velikanski protest zoper sodobni družabni red, kjer morajo milijoni umirati na frontah za dobiček kapitalizma.

In isti Barbusse je leta 1920. napisal o intelektualcih naslednje:

Pozivamo duševne delavce, da delajo za zmago misli. Pisatelji, profesorji, učitelji, študenti, umetniki, učenjaki, tehniki — vi posedujete moč, ki vam nalaga veliko odgovornost v tej strahotni dobi, ob koncu zasute poti in na bojnem polju zgodovine. Bodite si svesti te odgovornosti, sedaj, ko je ogromno življenje začelo revoltirati zoper smrt in se v srdu in z vso močjo volje na novo rojeva.

Neudeležba mnogih literatov pri veliki stvari človeštva je paradokсна anarhija ali pa — nesposobnost. Ta, čigar poklic je, v svojih delih pričati za resnico, ali zamore biti slep napram slabemu, ki pač eksistira, in napram zdravilu zoper slabo, ki tudi eksistira?! Človek peresa, ki se skrbno zapira pred velikimi socialnimi in političnimi idejami, jemlje svoji misiji kot pisatelj življenski dih in onečašča svoje življensko poslanstvo, zakaj grozote našega svetovnega reda lahko izginejo samo potem političnih ukrepov.

Pozivamo vse delavce, vse ljudi, vseeno, odkoder pridejo, katerega poklica so, najsi delajo z možgani ali z rokami. Vsi so intelektualci, če imajo isto notranje žarenje in isto vero služiti razumu. Resničnost idej je tista, ki določa vrednost osebnosti in ne nakopičenost znanja ali dar izražanja. Otresimo se že vendar tradicionalnega smisla te predpotopne razlike med »elito« in ostalimi smrtniki.

Samo ena človeška elita je in to tvorijo tisti, ki razumejo, mislijo. So na svetu sovražniki pameti, zanikovalci napredka, ki so polni slave in časti, ki imajo celo talent; toda to ne ovira, da bi ne bili del mase zaničevanih in lenih: njih intelektualnost služi samo, da ožigosa njih neuvidevnost za pokvarjenost.

Na kakem ljudskem zborovanju z odkritimi, željnimi obrazy, s svojimi svobodnimi, zahtevajočimi pogledi, je sicer manj nakopičenega znanja, toda več inteligence kakor v tej ali oni seji Francoske Akademije. Vsi oni, ki se bore zoper sedanost in za bodočnost — so edini naši vrstniki in edini naši sorodniki. (Barbusse: K resnici! nem.)

* * *

Zola v slovenski literaturi. Od velikih romanov sta prevedena »Rim« (Etbin Kristan) in »Polom« (Vlad. Levstik). »Germinal« je začel izhajati v podlistku »Delavskih novic«, dve povesti sta izšli v knjigi, nekaj ga je raztresenega po časopisju.

Zanimivejše pa bo citirali mnenja raznih slovenskih uglednih književnikov, ki so se bavili z Zolajem.

Pravijo, da je Govekar uvedel naturalizem — da sta s Kraigherjem, mladim Šorlijem in mladim Meškom predstavnika slovenskega

naturalizma. Pravijo tako in jaz nimam ne časa ne prostora pobaviti se natančneje z njimi. Eno je prav gotovo: tistega smisla in tiste ljubezni do resnice in do socialnih vprašanj nima nobeden, kakor jo je imel Zola. Naši naturalisti so videli vso umetnost naturalizma v tem, da so popisali kako politično prerekanje naših velmož, trohico atavizma in nekaj slabo popisanih momentov spolnega življenja. To je alfa in omega slovenskega naturalizma.

Kdo bi še prišel v poštev? Vladimir Levstik? Na vsak način najjačji naturalistični pripovednik, ki pa se je pomešal že z moderno tako, da ni več čist in se ga ne more prištevati v galerijo zgoraj omenjenih.

Etbin Kristan, Engelbert Gangl...

Vsi so koketirali z naturalizmom in mnogi so se ga bali kakor nevedni kmet hudiča — ali pa slovenski liberallec klerikalnega zmaja...

Seveda je bil hud haló v slovenski lietraturi, ko so se drznili pred tridesetimi leti mladi pisatelji navduševati se za naturalizem.

Stritar se je bal za slovensko umetnost, za nedolžnost slovenskih bralcev. Ne samo on. Mnogi dotakratni vodniki so se bali.

»Da bi bili Zolovi romani dušna hrana za mladino, o tem, mislim, ni treba niti govoriti. Ali tudi odraslim, zrelim ljudem ni priporočati, da bi se mnogo bavili s takimi slovstvenimi izdelki. Ako ne drugega, kvarili bi si s tem okus.« (Fr. Svetič, L. Z. 1896., str. 604.)

Ob priliki Zolajeve smrti je pisal Kalan v Dom in svetu sledeče (Dom in svet, 1902, str. 703—704):

»Smrt njegova je podobna njegovi umetnosti: nekaj dramatičnega, ki se druží z banalnim: v materializem zarit v svojih spisih sili umirajoč z glavo v zemljo. Usodna smrt.« (Zola je umrl zadušen od plinov, ki so ponoči po nezaprti peči ušli v njegovo spalnico. V obljemu teh smrtnih plinov je moral preboriti strahotno predsmrtno borbo, ker ni bilo nikogar v bližini, da bi ga rešil. Zjutraj so ga našli ležečega z glavo na tleh, s konci nog pa na postelji. In gospod bogabožni Kalan je videl v tem celo božjo kazen za njegovo pisanje, zlasti zoper snujoče evangelijske: Plodnost, Delo, Resnica, Pravičnost. Smrt ga je dohitela pri prvih polah »Resnice« in gospod Kalan sklepa:) »... blasfemij proti večni Resnici ni več smel nadaljevati... Zoli je bilo vse njegovo pisateljstvo le trgovina, ki naj kar največ nese.

Zato je udarjal v svojih romanih na strune javnega mnenja, širil je svoja dela z umazanostjo snovi, o kateri je razpravljaval, in z umazanostjo pisave; računal je z vednostno površnostjo in lahkomišelnostjo izprijenostjo ljudstva; vedel je, da je pornografija najbolj iskano blago v moderni literarni trgovini, skrbel je za reklamo, ki z denarjem malovrednemu blagu dviga ceno. ... Iz raznih listov si je nstrigel najbolj pikantnih in najbolj nemoralnih ter tudi najmanj verjetnihotic...

Pisateljske svoje talente je za vse materielno dobro porabil, človeštvu pa neizmerno škodoval, goječ v njem le živalsko stran. Pa

kakor se ta ne da vzdržati pred forumom zdrave vednosti, tako se tudi Zolovi romani ne morejo vzdržati pred sodbo lepe umetnosti... Njegovo delo je slabo in Zola je eden onih nesrečnikov, o katerih se more reči, da bi bilo bolje, ko bi ne bili rojeni... Nikdo ni v toliki meri v nič deval človeških idealov.«

In tako dalje. Ivan Cankar je v svojem spisu »Anton Aškerc«, L. Z. 1996 ironiziral alojzijevske čuvarje slovenske literature pred naturalizmom tako:

»Ne govori preglasno, prijatelj, ne stopaj pretrdo po tihi aleji, ne smej in ne usekuj se, da ne prepodiš poezije! A glavno je, da otreseš zemeljski prah s svojih podplatov, da piješ iz Lete, predno stopiš v naše svetišče, in pozabiš na izmučeno človeštvo, na flagelanta, ki pod lastnimi udarci umira, pozabiš na večni smrtni boj nad resnico in hinavstvom... In ta »svet poezije« stoji še danes tako trdno, kakor za španskih »ovčarjev«, nemških »Minensängerjev« in škotskih »bardov«. Slabe, premehke duše se odvrtaajo od posvetnega vrvenja z bojaznijo ali zovoljo ter se uglabljaajo sami vase in v svoje malenkostne boli... Naša literatura naj ostane za zdaj še »deviška«, naj se nekaj časa še ogiblje istine, naj se ji bliža le polagoma, po prstih, da se nedolžni narod ne preplaši in ne vznemiri, če mu brezobzirni realisti nenadoma pomole zrcalo pred nos.«

In danes! Berite »Kritiko« št. 4. 1927. J. Vidmar. »Še bolj nezmiselna je metafora: »kri mu je cvetela v licih«... Nasprotna vsaki čutni predstavi je metafora v izrazu: »Zvezde bijejo uro.« Ali pa: Tudi Balantačeva smrt je popisana nepotrebno ostudno: »Pene so se kazale na debelih ustnicah... Zarjovel je in se hotel dvigniti. Pa mu je glava omahnila, grčanje se je trgalo v prsih, roke so postajale mrzle. Mesnat debel jezik mu je lezel iz ust... (Iz Vidmarjeve kritike Kozakovega Belega mecesna.)... Da. Težko nekateri prenašajo življenje! In mislim, da je najbolj nezmiselna metafora v sodobni slovenski literaturi — Vidmarjeva kritika...

* * *

Način opisovanja sem se največ učil pri Zolaju. On ti popiše šopek na mizi tako, da zadiši iz knjige.

Finžgar: Izo Cankar: Obiski.

»Letos sem čital tudi prvič Zolo. Popolnoma me je pridobil za se. On pohujšljiv! Veselje do življenja, do dela, ta nauk sem čital jaz v njem in to naj bi bilo narodu škodljivo čtivo? Čital sem tudi nekoliko Maupassanta. Življenje, kakršno je, z vso nizkostjo in navadnostjo je vzvišeno, polno poezije — to je deviza Maupassantova in sploh vseh velikih umetnikov, od prvega početka poezije, pa do naj-novejših časov.«

Oton Župančič v pismu I. Cankarju.

Ko sem sedel v kratki zimi l. 1909/10 ob »Polomu« in dajal listu za listom slovenski obraz, sem se obogatil tako zelo in tako poglobil

svoje spoznanje njegovega pisca, da mi spoštovanje ne dovoljuje oceniti Zolovo delo lahkomišlno na par straneh... Za Flaubert-jem je vstal Zola; v genialnosti pač za Balzacom, kot umetnik nezavednejši in zato nepopolnejši od Flaubert-ja, je v prvi vrsti apostol svoje dobe, literarni Mesija, ki se je moral roditi tej prosvetljeni, moderni Franciji.

Vlad. Levstik: Uvod v »Polom«.

In vendar, Zola se ni »globoko pogreznil v tišino pozabljenja«, ampak živi — 25 let po svoji smrti ne samo kot avtor, temveč kot mojster literarne »šole«, ki oklepa svet, kot učitelj skoraj vseh socialističnih pisateljev, kot predhodnik modernega reporterskega pesništva. Kajti Jean Richard Bloch, John Galsworthy, Maksim Gorki, Max Hermann-Neisse, Josef Hegersheimer, Arthur Holitscher, Egon Erwin Kisch, Leo Lania, Camille Lemonier, Sinclair Lewis, Heinrich Mann, John des Passos in predvsem Upton Sinclair so pisatelji, ki si jih brez Zolaja ne moremo misliti. Od njega so sprejeli umetniški namen, »enostavna dejstva z enostavnimi besedami« povedati in biti tako razumljiv delovnim množicam, ki vsako uro bolj stopajo kot aktivni stvaritelji v življenski proces sveta. Njegov junaški primer jih je učil, vladajoči razred neusmiljeno atakirati in »nič drugo kakor resnico govoriti«.

Gerhart Pohl: Die neue Bücherschau.

Georg Brandes, sloviti lani umrli danski kritik-znanstvenik, je imenoval Sinclairjevo delo »Kralj Premog«... »amerikansko paralelo k »Germinalu«, Zolajevemu mojstrskemu romanu.«

Gerhart Pohl: Uvod v Sinclairjev roman 1927. Predsednik USA.

Zolajeva dela so igrala veliko vlogo v razvoju moje umetnosti. Spoznavam, da je povedal resnico o moderni družbi in malo je takih pisateljev. To sem napisal nekje v »The Jungle«. Skušal sem vsebinsko Shelley-a spraviti v Zolajevo obliko, pri čemer sem mislil, da bom zvezo izpeljal v realistično vizijo socialističnih možnosti. Zola je to storil v svojih poznejših revolucionarnih romanih in po mojem mnenju je eden izmed najmočnejših socialnih sil... Zola je bil moje največje doživetje.

Upton Sinclair.

Zola je pisatelj, ki nam je izredno koristen, ne samo po vsebini svojih romanov, temveč tudi radi oblike. Če tudi po kolosalni stvariteljski fantaziji, ki je z naravno močjo pričarala cele vrste živih figur pri Honoré de Balzacu, zaostaja za njim; če tudi prodre z manjšo ostrino v zavest in podzavest človeka kakor Dostojevski; če tudi se ne more približati po enostavnosti in popolnosti jaki stvariteljski sili velikega umetnika Tolstoja, vendar nimamo pisatelja, ki bi znal množico popisati kot tako organsko celoto kakor je to storil Zola. Industrijsko podjetje in premogovnik. cela mesta, veletrgovine in trgi, borze itd. — vstajajo pred čitateljem kot ogromni organizmi, ki so istočasno usmerjeni in kaotični, harmonični in slepi in ki jih vladajo posamezni smrtniki kot kaki bogovi... Ravno radi tega štejejo Zolaja med zaželjene učitelje naše nove generacije pisateljev in bralcev.

Najboljši komunistični roman naše literature, »Cement« Gladkova, je po mojem mnenju nastal pod vplivom Zolaja.

Lunačarski: K 25 letnici Zolajeve smrti.

Zola je iz strastnega spoštovanja do resničnosti odpravil mejo med »profanim« in »plemenitim«, ono lažnivo mejo, ki so jo postavili večni reakcionarji. Joseph Roth.

Ostati moramo pri enostavnem dejstvu, pri enostavni besedi. Seveda žejajo publiko po lažeh in — pesniki lažejo! Mi pa hočemo služiti resnici! Zola.

* * *

Francoska vlada je ob priliki Zolajeve obtožbe poslala na ulico tudi mladino. Nahujškala jo je v antisemitizmu, kakor se še dela to danes, da so vedno vsega Židje krivi, in mladina je divje demonstriala proti Dreyfusu in Zolaju. In takrat je izdal Zola proglas na mladino, kjer med drugim pravi:

»O mladina, mladina, rotim te, zavedaj se velike naloge, ki te čaka. Tvoje je delo bodočnosti. ti boš novim stoletjem postavljala nove zakone, ki bodo po naši trdni veri rešili probleme resnice in enakosti, ki nam jih je naložilo poslavljajoče stoletje... Kdo drugi kot vi naj sprejme to visoko nalogo, se vrže v nevaren in zvišen boj v imenu idealne pravičnosti?... In ali končno ni sramota zate, mladina, da se znajdejo stari ljudje, ki se navdušujejo za pravico in zakrivijo »idealne norosti«?

Vprašam, kje bi se znašla večina slovenske mladine, če bi danes vstal Ivan Cankar iz groba in bi na Kongresnem trgu protestiral zoper krivice, ki se gode delavnemu ljudstvu, zoper fašistični, nekaznovani umor delavca Fakina v Trbovljah, zoper zatiranje učitelja Mörderdorferja in drugih?...

Da. Vprašam... Toda Ivan Cankar ne more vstati. In nikogar ni, ker vsi slovenski kulturni delavci so kakor kipi v Louvre-u vsak v svojem kotičku...

Toda glavo pokonci.

13. januarja 1898. je zapisal Zola: »La vérité est en marche et rien ne l'arrêtera...« Resnica je na pohodu in ničesar je ne bo zadržalo!

Mi smo z njo in z nami so vsi tisti, ki jim življenje ni prazna fraza. ampak borba za resnico, pravico in občečloveško bodočnost.

Nove sile slovenskega naroda so na pohodu in prišel bo čas. ko jih ne bo moglo zadržati ne hlapčevstvo naših velmož, ne naša kulturna laž in ne omalovaževanje reakcionarne slovenske javnosti napram progresivnemu pokretu slovenske mladine.

Viri: Spominska številka revije »Die neue Bücherschau« s prispevki H. Manna, Lunačarskoga, Nexö-ja, Pohla, Hermana Neisseja, Sinclairja, Barbusse-a itd. ter v tekstu navedeni slovenski viri. Poleg tega članki v nemškem časopisju. Zola: An die Jugend! (Offener Brief zum Prozeß Dreyfuss. 1888.) Barbusse: Auf zur Wahrheit! Itd.

Alfonz Gspan:

Noč je vsa tiha

Noč je vsa tiha,
da čujem šelest listja v drevju;
noč je vsa temna,
da vidim luči v stoterih oknih tovarn.

Sanjam,
pa mi misel, ko svetla ostrina, sanje razkolje:
kri se ulije,
krik se izvije
iz grl in src bratov rudarjev.

Trudni ste, bratje, težkega dela,
jaz pa besede in misli krvave,
lačni ste kruha,
jaz pa ljubezni pobožne in prave.

Zemlja se giblje,
giblje in kroži
iz dneva v večer,
iz noči v dan;
čela so znojna,
roke žuljave,
v srca je gnjev in obup zasejan.

Jaz pa vam pravim: kvišku glave,
daljni prividi oznanjajo dan,
kri bo izmila vso našo bridkost,
ko se razklala bo zemeljska os,
rože nam bodo zvezetele iz ranjenih src —
Takrat nam bo zemlja nebo,
ne pa smrt!

Mirko Kunčič:

Odlomki iz zavrženega dnevnika

Mati!... moja duša plače za teboj...

Kakor v osrčju vulkanskih gora ognjeni valovi nedostopnega podzemskega jezera — so solze, ki ležijo na dnu. Glej, sika, peni se v komaj zadrževanem srdcu razburkano valovje, grgra zamolklo in preteče, bije od mrtve stene... išče izhoda — in ga ne more najti...

Dvoje koščenih, na pol ohromelih rok objema grobove in išče tvoj križ.

Odpri, mati, odpri — — —!

* * *

Tiho in bolno je sanjala luč v azurni modrini njenih sladkih oči... Kam daleč... v nedogled... je padal, se je potapljal njih nepokojni odsev? Opojna vonjivost rdečih nageljev na oknu je trepetala v razkošnem objemu glorijske zvezde in se zrealila na njenem obrazu, da je bil lep in svetel kot božji sen...

Takrat se je v meni odprlo popje prve, najsvetejše ljubavi in postalo bohotno kot cvetje majhnih rož, plamteče kot zublji kresne noči...

Bil sem otrok narave; ljubil sem solčne poljane, šumeče lesove, mesečino v mraku, kresnice v polju, zvezde na nebu in ptiče pod njim.

Moj oče je bil največji pijanec in razuzdanec v vasi. Preklinjal in tepel naju je čestokrat oba. Sovraštvo do njega je raslo v meni v isti meri, kakor je raslo obožavanje do matere. Moja duša se je navzela otožnosti in sanjivosti njene duše; iz njenih najtišjih globin sem črpal vir prave mladostne poezije, prvih mladostnih iluzij in postal čudak in samotar, ko sem bil star komaj osem let... Zamišljeno in vprašujoče so mi zrle v svet oči, globoko dovtetne za vse, kar je vsebovalo težko razrešljivo zagonetko življenja v sebi. Ali, ah, razumela me je samo ona — mati!... Le včasih, ko je priklopela blodnost in nepokojnost mojih besedi do vrhunca — se je užgala v njenem očesu iskra plahe začudenosti, brezmejne osuplosti. Zgrabila me je za ramo in mi zakričala v obraz s tujim, skoraj sovražnim glasom: »Otrok! Nesrečnik! Kje jemlješ te strašne, bogokletne besede? Ne misli na to!«

A odgovorila mi je takoj na to, brez oklevanja, brez najmanjšega dvoma v sebi, mirno in prepričevalno.

In moja duša je pila z velikimi požirki sladkost njenih besedi...

To so moji najlepši, najdražji spomini — — — — —

Njene oči so ugašale kakor dvoje modrih vijolic v goščavi, njene ustne venele kakor dvoje rdečih nageljnov na oknu, njene grudi usihale kakor dvoje plodnih njiv v dobravi.

Ležala je ob oknu, jaz pa sem slonel ob njej tih in potr in si prizadeval verovati v uresničenje nemogočega, neizvršljivega... Senca trudne žalosti se je s prihuljenimi koraki plazila po sobi. Moje sanje so se pogrezale v vrtincu tesnobnih slutenj...

Nekje v daljavi... na sredi speče vasi... hripav lajež priklenjenega psa, sirovo petje in kričanje pijanca... Kakor z razbeljenimi kleščami me je zgrabilo za grlo, kakor z ledeno pestjo mi je udarilo v obraz — — —: On — — —! Moj oče... On — — — ha, ha...

Strahoten in bolesten je bil ta smeh: smeh polblaznega, božjastnega, grohot prezgodaj dozorelega otroka...

Vidim, kakor skozi na pol prozorno mrtvaško zaveso vidim — —: njene oči so zasijale v čudežnem, nadzemskem sijaju: veličina zvezd in mesečine se je smehljala iz njih z dotlej nepoznano, toplo milino... Kot omoteni, pijani od tolike lepote, so se opotekali moji pogledi v tem pestrem mavričnem svetu... in si grebli skozi morje luči svojo brezciljno pot v bodočnost.

S poslednjim naporom onemoglega, izžetega telesa je dvignila roko — in moje oči so splavale za njeno sledjo — — —

Neizmerna prostranost in svobodna dalj neba se je razpenjala tam daleč — visoko nad nama — in zvezde so se utrinjale z nje trumoma in na gosto kakor še nikoli...

Vzdrhtele so njene ustne; komaj viden, komaj sluten trpek usmev je šel preko njih, šel kakor senca daljnodaljnega, otožnomilega spomina... Vzdrhtele so njene ustne in mi zašepetale besede otroško preproste, a tako polne plemenitosti in ljubezni, da se mi para srce od genutja in bolesi, kadar se spomnim nanje. Ostale so kakor z jeklenim dletom vklesane v spomenik moje duše do poznejših let —

»Glej, sinko moj! Tista zvezda tam daleč...! To je zvezda tvoje sreče. Kadar se utrne ona — se utrne iz tvoje duše sijaj, ki ga je prižgala v njem božja roka ob urah najtišjih, najglobljih, njej sami posvečenih. Utrne se... ugasne... izgine, in se ne vrne nikoli več!«

To so bile njene poslednje besede. Na ustnih ji je vztrepetal val krvi — in umrla je še tisto noč.

Prvi svit jutranje zarje je poljuboval vrhove, ko se je vrnil kot potepen pes moj oče domov. Njegov obraz je bil blede, zabuhel, razmršen, grd do brezizraznosti. Komaj viden utrip plahe zmedenosti mu je senčil tope oči; blodil je po sobi, iskal nečesa... in obstal za trenotek kot ukovan na njenem tihem, v smrtnem snu pokojno se smehljajočem obrazu — — — in nenadoma spet bušil v plamen poln lokavih naklepov in mrkih pretenj...

Hotel sem zapreti oči, da ne bi videl, kar sem vedel že davno, da mora priti, ker je neizbegljivo, ker stoji že na pragu in čaka samo še poziva. Hotel sem zapreti oči... trepalnice pa so mi bile kot iz svinca, težke, brezgibne. Hotel sem zbežati... pa sem bil kot uklet, prikovan k tlom. S pogledom, ki je očitoval zamolklo grozo, sem moral gledati naravnost vanj. In sem videl: dotok nove zlobe mu je spačil obraz v ostudno masko. In še sem videl: ta zloba je bila samo okvir pohotni sli, ki je rastle iz njega. Neslišno... po prstih... se je splazil do njenega trupla, izbuljil oči... prisluhnil divjim utripom lastnega srca in obstal...

In je nenadoma čisto jasno in razločno stopila pred mene vsa strašna resnica: z obraza sem mu razbral, da ne veruje v smrt, ki je nastopila, da je preverjen, da se je mati samo pritajila, da hlini

hipno slabost, ker se hoče tako izogniti neljubemu prepiru z njim. To spoznanje je bilo zame strašnejše od zločina samega.

Ko da se je pogrezal ves svet v brezdanji prepad — mi je bilo. Le še dvoje koščenih, na gosto porastlih, živalsko pred se tipajočih rok sem videl... Izobličili sta se v pozo dveh prežečih kraguljev... obviseli za trenotek nad njeno posteljo... nato pa zviškoma planili navzdol in se lačno zagrizli v njeno polt.

Hotel sem zakričati, pa mi je kot kamen obtičalo v grlu. Videl sem le še v nekakšni omotici, halucinaciji, polni zlih prividov: njeno truplo se je sunkoma zgenilo; dvoje zbesnelih kraguljev — očetovih rok — je neusmiljeno pustošilo po njem; kosi odeje in obleke so padali z njega liki listi z usahle jesenske rože... padali so in že je zablestela pred mojimi blazno razprtimi očmi vsa čudovita belina njenega do zadnje krpe razgaljenega trupla... Še sem slišal razuzdan smeh, bogokletne besede, ogabne psovke iz njegovih ust... potem... potem — pa nisem slišal, nisem videl ničesar več — — —

Zaprl sem oči. Neznosen, nezaježljiv občutek sramu, studa, krvoskrunstva, brezprimerne podlosti se je dvignil v meni. Mehanično mi je segla roka po nožu... Otikal sem ga... stisnil krčevito v pest... upognil liki sestradana hijena tilnik... planil... udaril na slepo srečo (še danes ne vem, kje sem vzel — otrok — tisto nadčloveško moč) in čutil instiktivno, da se je rezilo noža zapičilo do ročaja v nekakšno črno, po žganju in znoju zoprno smrdečo maso... v nekaj, kar se je s truščem zvalilo po tleh in zagrgalo in zahropelo kot pobit vol.

Val krvi, sveže in tople, je pljusnil vame in mi zalil usta, nosnice in oči. Sklonil sem se v instiktivnem gnusu nad svojo žrtvijo in ji pljunil v obraz — — — Sin umorjenemu očetu njegovo lastno kri... ha, ha...!

Ko da se je nekaj utrgalo v meni: presunjen od strašne, nečloveške boli sem se opotekel, omahnil ob vznožju njene postelje, razprostrl roke, zagrebel obraz v blazino in izbruhnil v jok, ki ga še ni slišal svet.

Čustvo nepopisne zapuščenosti me je prevzelo. Spoznal sem, kako sem postal mahoma sam na vsem božjem svetu, spoznal, kako žalostna bo pot, po kateri bodo romale moje stopinje, zaslučil vso neizmernost bede in gorja, ki me čaka — — —

Milena Mohoričeva:

Doneski k poglavju o ženski volilni pravici

Žensko vprašanje je pri nas eno izmed onih vprašanj, za katera se naša širša javnost ne zanima mnogo in navadno o njih molči; če se pa, je to le ob bolj slovesnih prilikah. In vendar je žensko vprašanje problem, ki je moral, kot mnogo drugih, nujno vstati iz pora-

jajočega se dvajsetega stoletja. Drugje so ga že reševali, nekateri narodi so ga že rešili. Mi ga skoraj še ne rešujemo, le približujemo se reševanju.

Često je čuti glasove, ki bi zahtevo po ženski volilni pravici hoteli abstrahirati od ženskega vprašanja in ki jim ta zahteva ne pomenja drugega kot histerično emancipiranost.

Mladina pa, ki se je priborila danes že do jasnih razgledov, mora videti več za tem pojmom. Ljudje, katerih ideologija sloni na zahtevi enakopravnosti in samostojnega neoviranega razvoja slehernega individija, na zahtevi preprečitve slehernega, tudi najmanjšega izrabljanja slabotnega po močnem, slehernega zlorabljanja tujih sil v lasten prid — ti ljudje morajo imeti o ženskem vprašanju druge pojme.

Če si ogledamo pojem volilne pravice, nam pač ne bo težko spoznati, da pomenja ona priznanje polnovrednosti in pravice odločanja o sebi in soodločanja o svoji domovini slehernemu posamezniku, ki je vreden in sposoben imena človeka. Žena pri nas in pred našim zakonom ni priznana za polnovrednega človeka, kakor niso priznani slaboumni in otroci. To je ono polje, kjer predvsem izvira njen odpor proti sedanjemu družabnemu in državnemu redu. Ne gre tu morda za zatajevanje svoje nature, v dosego nekake identičnosti z moško. Gre marveč za priznanje enakovrednosti ženskega in moškega dela, za priznanje enakovrednosti ženskega in moškega življenja. Ni to upor ženâ proti možem. Marveč bi moral biti skupen boj žene in moža v znamenju ideje enakopravnosti slehernega najmanjšega človeka.

Tu so se pa ločila pota evropskega vzhoda in zapada. Vzhod je razumel to vprašanje v vsej njegovi nujnosti in rešil ga je s skupnim delom in bojem moža in žene, z bojem človeka za sočloveka.

Zapad je pa videl v izhajajočem ženskem vprašanju izneverjenje svojim starodavnim tradicijam, vrgel je z brezprimernim hinavstvom v svet frazo o ženskosti, fasciniral hipno — rodil pa je emancipacijo. Tudi nje izrodke moramo razumeti iz pogojev, iz katerih je izrastla; tudi najskrajnejša emancipacija, ki jo vodi boj proti možu, skoroda razreden boj zatiranega elementa proti privilegiranemu — je vendarle v svojem bistvu borba za človeške pravice.

Danes so socialni in gospodarski pogoji nujno spravili ženo v vse drugačne odnose do življenja, in prav je, da se ji da vsaj danes prilika soodločevati na gospodarskem in socialnem polju. Če tudi je zahteva po volilni pravici v svojih glavnih obrisih predvsem gospodarsko - politično vprašanje, je tudi zanj edina pravilna konsekvenca, priznati princip enakopravnosti tudi javno, pred najvišjim, državnim forumom.

Kolikor je možno pri nas diferencirati stališča glede ženskega vprašanja, je možno zaslediti projekcije iz vseh evropskih sfer. — Politične skupine z meščansko ideologijo skušajo obdržati na površju besede o ženskosti, kadar jim to pričenja odpovedovati, skušajo žene organizirati v svoje čisto strankarske namene; med liberalnim in

konservativnim elementom često ni razlike v tem pogledu. — »Ženski pokret« je samoženska organizacija, najglasnejši glasnik ženskih zahtev z geslom samopomoči. — Kot tretji faktor je upoštevati delavske organizacije, ki so vsaj načelno žensko vprašanje že razčistile. Tu nahajamo le skupno borbo za življenje.

Povsem jasno je, da se mladina ob pogledu na vprašanje, ki je fundamentalno zvezano z jedrom njenega svetovnega nazora, pridružuje poslednjim, da si stavi za nalogo ga proučevati in reševati — dokler ne bo jasno in razčiščeno tudi v vsej naši oficijelni javnosti, ki ga danes skoro dosledno ovija z meglenim ovojem zapadnih »šlagerjev« — in se zanj bojevati, dokler ne bodo dobojevane tudi ženi gospodarske in kulturne dobrine, ki gredo človeku.

Fran Onič:

Težki dan

Oj, da bi srečal vsaj eno srcé
v pričakovanju mirno, ko zvezda, ki gre
vsa zlata in dobra črez nočni kraj —
pogledaš jo, slutiš jutranji sijaj.

A sivi tlakovi mi v dušo pozvanjajo
ko da mrličem pod sabo odzvanjajo,
groza udarja me na oči,
temni moj greh in vseh ljudi.

V duši ni tihe in svete molitve;
grenke in težke pleto se žalitve,
temne vijo se iz srca.
O mrtva je meni oblika sveta!

Zrak je leden ko utopljenecv kri.
Stopite stran od mojih slepih oči!
Danes ljudje je moj težki dan,
danes mrzlo je vse, kar imam.

Mirko Lipužič:

Plavž

Z oboka podstrešnega gledam orjaške roke kladivarjev,
bohotenje ognja in zvijanje mečev jeklenih žarečih;
vijoče se kače okoli plečatih, polnagih teles
prebadajo vzdušje in vdinjajo silam se nemih plavžarjev.

Vsi žolti, kot veje objedene, strežejo žrelom žerjavov, motorjem, da goltajo jeklo in vzdihne in kaplje krvi razbesnele, v razpaljenem mraku in ognju visokih peči zledenele... Pod težo kladiv in traverz je omahnil njih mrki pogled.

Njih sklonjene misli poganja mehanično plavž — raztogoten induktor, ponosen svetilnik določa jim cilje, usmerja jim pota kot ura, ki vsako minuto prešteje, da se ne izmota trenotek iz mrkih, zaslužjenih plavževih sten.

Sirena odžvižga vsem strojem oddih, melodijam razmah, vsem mišicam pokoj in mislim dá prosti razvoj... Iz vhodov prisopejo črne postave, se zlijejo v roj s povešeno glavo in dušo izžgano v radostni dan...

Lojze Udè:

Značilnost zadnjega volilnega boja in današnji notranje-politični položaj v svitu borbe za samostojno združeno Slovenijo

Zadnja volilna borba je pokazala, da sta na Slovenskem v principu samo še dve stranki proti ideji samostojne združene Slovenije. To sta SDS in SSJ. Zadnji čas sicer »Jutro« mnogo pogosteje piše o Slovencih kakor o Jugoslovenih, vendar pa to ne pomeni mnogo. Volilni proglas te stranke je bil še poln jugoslovenske narodne edinosti. Ni upati, da bi se ti ljudje res kedaj z vso iskreno vneto postavili v službo slovenskega naroda. Preošabni, preokorni in prestrahopetni so za to, da bi bili zmožni priznati svojo zmoto. Za SSJ je značilno, da ji je poleg vprašanja republikalizma in monarhizma ravno vprašanje, ali smo Slovenci narod ali ne, onemogočilo skupen nastop z dekalisti in JSDS, združenimi v delavsko-kmečkem republikanskem bloku. Da se je ločitev duhov v tem znamenju izvršila tudi med delavskimi strankami, je zelo razveseljivo. Če SSJ podcenjuje važnost tega dejstva, se usodno moti. Logika dogodkov jo bo ravno zaradi tega, ker si je na nejasnem v nacionalnem vprašanju, pritirala v še izrazitejšo skupno jugoslovensko »napredno« fronto, kakor med SSJ in SDS faktično, čeprav morda res nedogovorjeno, obstoja že danes. To pa pomeni obenem tudi polom njenega razrednega stališča.

Druga značilnost zadnjega volilnega boja je, da je SLS začela popuščati v borbi za samostojno združeno Slovenijo. Tudi Slovenci doživljamo izkušnjo, da stranka, ki se v svoji organizaciji opira v glavnem na cerkveni organizacijski aparat, more v obrambi podedo-

vanega sicer pokazati mnogo moči, da more biti precej prilagodljiva novim živim stremljenjem v bodočnost, da pa kot revolucionarna stranka ne more vzdržati do zadovoljivega konca. Kratkotrajno ni duhovno zadosti pripravljena za tako borbo in tudi njena sociološka sestava je kot za revolucionarno stranko preveč heterogena.

Borba za samostojno združeno Slovenijo je revolucionarna borba in sicer ne samo kot borba za čisto samostojno, od Jugoslavije odcepljeno slovensko državo, na katero Slovenci zaenkrat tako še ne mislimo (pravico do nje seveda imamo in je prav, da jo poudarjamo), temveč kot borba za vsako obliko slovenske samostojnosti, ki se propagira v slovenski javnosti: za širokosoupravno združeno, za avtonomno Slovenijo, za južnoslovansko (odnosno balkansko) federacijo, katere en člen naj bi bili Slovenci.

V katerem pomenu revolucionarna je ta borba? Prvič, ker realizacija katerekoli teh oblik in stopenj slovenske samostojnosti predpostavlja revizijo vidovdanske ustave in drugič, ker je dvomljivo, da do zadevne revizije ustave more priti legalnim potom.

Kar se tiče nujnosti revizije ustave kot predpogoja za doseg samostojne združene Slovenije, je 1.) čl. 95. ustave čisto jasen: »Dve ali več manjših oblasti je dopustno spojiti v eno večjo... Vendar tudi taka oblast ne sme imeti več nego 800.000 prebivalcev.« 2.) Osnovni principi vidovdanske ustave, kakor posebej čl. 94. in čl. 96—101. vsako znatnejše razširjenje samouprav samo potom noveliranja sedaj veljavnega zakona o oblastni in sreski samoupravi nemogočajo. Kar pa se tiče trditve, da je dvomljivo, da do zadevne revizije ustave more priti legalnim potom, bi človek raje videl, da bi tako ne bilo. Dejstva pa so sledeča: V čl. 126. ustave določeni pogoji za revizijo ustave so zelo težki: za sprejem predloga za revizijo ustave, če ta predlog izhaja iz narodne skupščine (verjetnost, da bi stavil tak predlog kralj, je minimalna), je potrebna tripetinska večina vseh članov (po današnjem številu torej 189). Nato se skupščina razpusti, izvrše se volitve in šele nova skupščina more ustavo revidirati. Treba je torej za sprejem velike večine in je tudi sicer ves postopek zelo zamuden ter je treba mnogo uvidevnosti, dobre volje in poguma, da se sproži in izvede. Tega pa pri današnjih vodilnih jugoslovanskih politikih ni.

Po volji kralja vodilna politika srbskih večinskih strank Vukičević in Marinković sicer izjavljata, da nista principiuelno proti reviziji ustave, toda oba sta v zadnji volilni borbi rešitev tega vprašanja pomaknila v bodočnost. N. pr. Vukičević (»Slovenec«, 17. avg. 1927): »To vprašanje je v tej volilni borbi odveč in vsaka debata o tem je toliko brezplodna, ker ne more najti svoje formalne sankcije.« Demokratska stranka (DS, Davidović!) ima sicer pripravljen načrt dr. Voje Marinkovića o samoupravah, sprejet na kongresu DS 14. decembra 1925, ki bi ga bilo mogoče razumeti tudi tako, da je revizija ustave potrebna. Še v zadnji volilni borbi je Marinković govoril, da »ustava ni kako sveto pismo«, ki bi ga ne smeli izpreminjati. A Marinković govori tako že nekaj let sem, zahteve po reviziji pa vendarle ne izreče.

Radikali so po veliki večini na revizijo še manj pripravljeni kakor demokrati. Ker pa celo pri prečanih, ki so na reviziji ustave predvsem zainteresirani, ni več pravega umevanja za to vprašanje — odkod naj potem revizija pride!? Saj je tudi do Marinkovičevega načrta prišlo v glavnem pod pritiskom prečanov. Danes niti hrvatske (razven dveh federalistov) niti slovenske v skupščini zastopane stranke revizije ustave ne zahtevajo več.

SLS zahteva danes samo še noveliranje zakona o oblastni in sreski samoupravi. Obenem govori o postopnem realiziranju »starega ideala zedinjene Slovenije« preko tako reformiranih samouprav.

Izrazit preokret v tej smeri je bil storjen že 14. novembra 1926. na zborovanju zaupnikov v Celju. Tam je izpregovoril dr. Korošec naslednje besede (»Slovenec«, 16. nov. 1926.): »... hočemo in zahtevamo, da pridemo Slovenci v vlado. Mi imamo pravico na to in pravico, da to zahtevamo.« Zaupniki so pritrjevali. Koliko resignacije, koliko globoke tragike je bilo v teh besedah in pritrjevanju! Dočim so voditelji SLS še ravnokar zatrjevali, da v vlado iz programatične zvestobe vstopiti niti nočejo ne, sedaj naenkrat zahtevajo vstop v vlado. Razpoloženje za revizijo ustave in avtonomijo Slovenije se ne v tistem času ne pozneje pri srbskih strankah ni bistveno izpremenilo. Izpremeniti se je torej moglo nekaj le pri SLS.

Vstop v Uzunovičovo vlado in blejski sporazum 10. julija 1927. sta samo nadaljevanje na onem zborovanju napovedane taktike. Od onega časa tudi ni več govora o reviziji ustave. Ko je časništvo SDS v zadnji volilni borbi poročalo o Koroščevih govorih, češ, da zahteva revizijo ustave, je Korošec dopisniku »Politike« izjavil sledeče (»Slovenec«, 9. avg. 1927.): »... nisem govoril o reviziji ustave à tout prix, temveč sem govoril le pogojno, da bi bila potrebna revizija ustave, ako bi se sprejel predlog o drugi zbornici ali da bi se stvarno izpremenil volilni zakon za skupščino...« Torej le za te primere. Besede o postopnem realiziranju starega ideala itd. pa se ponavljajo zlasti od finančnega zakona za leto 1927/28 dalje. S tem zakonom se je namreč SLS posrečilo iztrgati belgrajskemu centralizmu nekaj, kar so nam še od onega, kar smo imeli v smeri samouprave že v Avstriji, v Jugoslaviji ugrabili. Ta ne ravno velik uspeh je učinkoval na voditelje SLS kakor močno vino. Odlični predstavniki SLS v Ljubljani so se takrat, če sem prav informiran, izražali: »Saj že imamo avtonomijo.« Govorili so tudi o privilegiranem položaju Slovenije. (Kako bi človek z veseljem klel!) In vendar ravno ta zakon dokazuje, kako problematične vrednosti so za nas Slovence vsi zakoni, ki so izdani na v vidovdanski ustavi predpisani način. Saj sta bila v isti zakon po receptu »z levico jemljem, kar z desnico dajem« »vtihotapljena« n. pr. tudi čl. 82. in 83. Nevarnost »vtihotapljanja« takih členov obstoji prav pri vsakem zakonu ter ga skoro ni mogoče preprečiti. Dokler obstoja vidovdanska ustava, moramo Slovenci stalno računati z dejstvom srbske maiorizacije, maiorizacije srbskega duha in razumevanja naših potreb.

V Koroščevem govoru na vrhniškem shodu 4. septembra t. l. slišimo torej sledeče besede, ki lepo združujejo ostanke zahteve SLS po reviziji ustave in avtonomiji Slovenije (»Slovenec«, 6. sept. t. l.): »Nadaljnja točka bodočega vladnega programa je, da se našim deželnim ali oblastnim zborom razširi v najizdatnejši meri sedanji delokrog in da se jim zagotovijo enkrat za vselej dovoljni finančni viri ... Ako dobimo oblasti, ki bodo vse svoje domače zadeve opravljale in reševale doma, potem je do našega starega slovenskega ideala, to je zedinjene, močne in srečne Slovenije, ki bo najzvestejša čuvarica naše države ob meji naših namešanih sosedov, samo še en korak.« Razširjenje delokroga naših oblastnih zborov pomeni noveliranje zakona o samoupravi.

Kako pa je s trditvijo »samo še en korak«? Če pomislimo še enkrat na razpoloženje srbskih strank, zlasti radikalov, če pomislimo, da pomeni Marinkovičev načrt o samoupravi maksimum, kar se nam v tej smeri nudi od srbske strani in obenem, da je do tega načrta prišlo v glavnem pod pritiskom prečanov, če pomislimo, da je ta pritisk sedaj ponehal — ali se nam ne budi dvom o resničnosti te trditve? Voditelji SLS so že o priliki »uspehov« finančnega zakona za leto 1927/28 pokazali toliko slabokrvnosti, da ni mogoče pričakovati, da se bodo še kedaj dvignili in zahtevali revizijo ustave v avtonomističnem smislu. Po noveliranju zakona o oblastni in sreski samoupravi bo SLS politična doslednost (v obrambi slabega je je pri nas vedno dovolj) tirala, da bo branila nekaj, kar bo sama pomagala ustvariti, Srbi pa bodo mislili, da je izvršeno, kar je bilo glede samouprav potrebno popraviti in ker že komaj čakajo, da bo konec ustavnih bojev, jih bo pozneje še tem težje zainteresirati zanje. Kako naj torej imenujemo take obljube SLS? Zmota, lepa tolažba, ali pa uspanje narodne čuječnosti, sleparstvo?

SLS je spoznala, da s svojim avtonomističnim programom in z revizijo ustave v doglednem času ne more prodreti; zato je opustila svoje opozicionalno stališče in sklenila stati vedno blizu vlade, če že ne prav v vladi ter začeti s politiko lova za drobtinicami. To pa jo je privedlo, da stoji danes v boju med radikali in demokrati na strani radikalov (Hohenwartov klub redivivus!), v boju med Zagrebom in Belgradom na strani Belgrada in v boju med parlamentom in dvorom na strani dvora. SLS pomaga utirati pot diktaturi. Zgodovina 1848. se v izpremenjeni okolici ponavlja. Ker Slovenci niso našli o pravem času dovolj umevanja za svojo narodno individualnost niti pri slovenskih niti pri srbskih niti pri hrvatskih naprednih strankah, so se zatekli pod »varstvo« SLS, ki je nudila vsaj nekaj, in z njo sčasoma na stran dvora in njegovih političnih eksponentov. Manj neznosen jim je občutek biti bičan od političnih sil, ki v enaki meri tepejo vse, kakor pa v imenu svobodne misli, napredka in demokracije biti bičan samo od Srbov ali Jugoslovenov, morda še s hrvatsko pomočjo. Žalostno je to, čeprav razumljivo: Od tako zvanih svobodomiselnih, naprednih strank zgre-

šen trenutek v preteklosti se maščuje nad nami vsemi; od SLS pa ne moremo zahtevati več, kakor faktično zmore po svojem svetovnem naziranju ter po svoji sociološki sestavi. Neodpušljivo je le in že na meji sleparstva, da SLS tudi še nadalje obljublja nekaj, česar izpolniti ne more in nima več resne volje ter da uporablja razne evfemizme.

Brez revizije ustave ni možno realiziranje nobene zgoraj imenovanih oblik slovenske samostojnosti. Do revizije ustave v tej smeri po političnih silah, ki so danes na vladi v Jugoslaviji, kakor vse kaže, ne bo prišlo. Ker imajo vse te sile kaj trdoživo življenje, zato tudi ni misliti, da bi v doglednem času mogle dobiti potrebno večino stranke, ki bi imele za to vprašanje več umevanja. Prva poprevratna faza borbe za samostojno združeno Slovenijo, v kateri je bila vodnica SLS, je torej končana. Druge, revolucionarnejše sile morajo nastopiti. Boj za samostojno, združeno Slovenijo ne sme biti nikdar več prekinjen!

Če vse tako pomislimo — ali ni upravičena tudi trditev, da je dvomljivo, da do samostojne združene Slovenije more priti legalnim potom? Revolucionarji so dolžni le, da vestno izrabijo preje vsa sredstva, predno posežejo po najskrajnejših. Pred kakšna vprašanja vse so postavljeni oni, ki se bore za samostojno združeno Slovenijo, zlasti jasno povedo besede dr. Voje Marinkovića, ki jih je govoril 14. marca 1926 v Zagrebu v dvorani »Kola« na naslov federalistov: »Gospoda, program je mogoče napraviti, kakršen se želi. Treba je samo, da je borba adekvatna s programom, treba je vedeti, kako naj se ta program izvede in kaj da v sebi znači. Globoko sem prepričan, da se gospodje federalisti tega ne zavedajo. Vidite, gospodje pravijo, da sem pretil (federalistom) z revolverji. Nisem. Mogel bi to grožnjo izreči samo tedaj, če bi bil prepričan, da gospoda v resnici hoče meščansko vojno. Toda prepričan sem, da oni tega nočejo. Zato moram konstatirati tudi sedaj, da se taka izprememba državnega reda, da neka država preide od unitarizma k federalizmu ali od federalizma k unitarizmu, more izvesti samo na dva načina: ali z meščansko vojno ali od zunaj med kako veliko vojno, v katero bi bila zapletena ta država. Toda ponosem sem, da morem izjaviti, da verujem našim nasprotnikom, da oni nočejo ne enega, ne drugega. In če tega nočejo, če hočejo poseči po sredstvih, ki morejo dovesti do nekega cilja, tedaj pomeni to, da se odrekajo sami stvari.«

Brez dvoma je v teh besedah nekaj čisto praznega opletanja s pojmi, ki jih je treba najprvo z ozirom na konkretne razmere jasno opredeliti, predno se z njihovo pomočjo izreka neka sodba (unitarizem, federalizem!), vendar pa so važne, ker lepo odkrivajo razpoloženje, ki je stalno na dnu besed in dejanj celo tistih Srbov med večinskimi strankami, ki so prišli naši zahtevi po samostojni združeni Sloveniji še najdalje nasproti in ker ravno z ozirom na to razpoloženje vsebujejo neko močno resnico.

V zadnji volilni borbi sta šli s parolo samostojne združene Slo-

venije v boj stranki dekalistov in JSDS, združeni v delavsko-kmečkem republikanskem bloku. Tudi SKS, ki je danes v opoziciji, je v principu za samostojno združeno Slovenijo. Vse to so stranke, ki polagajo težišče pozornosti na socialno delo in borbo v ožjem pomenu te besede. Borbo za samostojno združeno Slovenijo pravilno uvrstiti v celotno slovensko snovanje in pokazati pri tem tudi na razne závisnosti gospodarsko-socialnega položaja od narodno-političnega položaja slovenskega ljudstva, to je važna naloga bližnje bodočnosti.

ZAPISKI

K vprašanju Makedonije

Priobčujemo ta članek, da se čuje v vzdušju topega molka in jugoslovenske laži, ki o tem vročem problemu obvladuje t. zv. javno mnenje na Slovenskem, beseda brez pridržka in da se glede zadnjih dogodkov izrazimo solidarnim s protesti Makedonskega narodnega študentskega društva na Dunaju in pariškega odbora za Obrambo žrtev belega terorja na Balkanu (predsednik Henri Barbusse). Trdno smo prepričani, da bo Makedonija, ta dežela strahot in jabolko razdora na Balkanu, zadobila svoj mir samo v udejstvitvi načela: Makedonijo Makedoncem! — da je v miru Makedonije kos miru sosednjih narodov in da do tega ne vodi pot brezupnih in okrutnih anarhističnih dejanj, temveč samo organizirana borba naroda proti zatirajočemu šovinizmu. Sen makedonske mladine je kos našega sna.

Ko se klanjamo pred heroizmom mladih Makedoncev, se obenem s studom spominjamo onega dela slovenske napredne in katoliške visokošolske mladine, ki se je začetkom oktobra po svojih zastopnikih v Ljubljani v tem vprašanju postavila na stran velikosrbskega šovinizma (ne naroda!) in tako tudi svoj lastni narod sramotno udarila v obraz. Uredništvo.

Gospodje v Belgradu trdovratno tajijo obstoj makedonskega vprašanja in srbski predstavniki znanosti se v tem pogledu popolnoma strinjajo s šovinisti. Tako je profesor belgrajske univerze gospod Vasilj Popović v »Narodni enciklopediji SHS« objavil »strogo objektivne« članek profesorja Stanojevića o makedonskem vprašanju, v katerem se pravi, da je to vprašanje stavljeno z dnevnega reda, da je bilo rešeno v preteklih vojnah. Stvarnost pa, neutajljiva dejstva to temeljito dementirajo.

Nič bi ne moglo bolj prepričevalno dokazati, da vprašanje Makedonije še ni rešeno, kakor naslednji dogodek — in samo tako se nam zdi raz-

umljivo, da je ostal v belgrajskih listih, čeprav so bili informirani, nezabeležen:

Po zakonu o zaščiti države je bilo aretiranih blizu 78 mladih ljudi iz Makedonije, med njimi blizu 40 studentov. Obtoženi so, da so člani Makedonskega komiteja. Večinoma so zaprti v Skoplju, ostali pa drugod širom Makedonije. Z njimi postopajo strogo — to je preveč blag izraz za način, kako so makedonski omladinci tretirani v ječi. Samo to se čuje, da jih strašno bijejo. Advokatom ni dana možnost, da bi intervenirali za olajšave v mejah zakona; niti sestati se ne morejo s svojimi klijenti. Celo staršem je onemogočeno, da bi videli svoje zaprte otroke; prihajajo iz notranjosti Makedonije, izgubijo po nekaj dni, vse v nadi, da bodo videli svoje bedne sinove, ki že več mesecev pod najtežjimi pogoji ječijo v znanih makedonskih temnicah. Toda policija jih surovo odbije in zlomljenih src se vračajo domov, ne da bi kaj jasnega zvedeli o usodi onih, ki so meso od njihovega mesa. — Pred kratkim je bil aretirani prvi kmetpravnik skopljanske občine Dimitr Šalev — ali kakor so ga bratje osvoboditelji primorali (to velja za vsakega Makedonca), da se naziva: Dimitrije Šalević. — Karakteristično je, da so se aretacije začele in da so zavzele najširši obseg ravno v Dušanovem Skoplju, ki ga belgrajski šovinisti, razume se, prikazujejo kot najčistejše srbsko mesto, a v katerem je bilo do l. 1912. nekaj manj nego 40 (štirideset) posrbljenih makedonskih rodbin.

Pomen teh aretacij je naslednji. Belgrad je napel vse sile, da Makedonce posrbi — to je cilj vsega, česar se loteva v Makedoniji. Proces je treba izvesti predvsem v šolah. Srbski šovinisti zelo dobro vedo, da se jim nikoli ne bo posrečilo, asimilirati množice, pa čeprav trdi pokojni Cvijić o njih, spet objektivno, in ponavlja za njim prijatelj vseh južnih Slovanov Hermann Wendel: da so anacionalne. Zato so vso pozornost posvetili mladim šolskim generacijam, ki jih je treba posrbiti prve in po njih široke plasti naroda. In verovali so, da pojde dobro, da pride skoraj do uspeha, ki bo utešil nade največjih optimistov. — Naenkrat pa tako razočaranje: policija zapira prav tiste, na katere je bil srbski vpliv največji in ki bi morali biti pionirji srbstva v Makedoniji, kajti skoro vsi aretirani so dovršili srbske srednje in visoke šole, nekateri pa še študirajo v Belgradu. — Ne vemo, ali ima policija kak material proti zaprtim, ali ima dejanske dokaze, da so bili člani prevratne organizacije; vemo samo, da so se kakor vsa Makedonija z vsem svojim bitjem upirali srbizaciji in da bi bili veseli, če bi dosegli one pravice, ki so jih imeli pod Turki. — Zlasti je na gospodo v Belgradu porazno učinkoval politični samomor studenta medicine Todora Pop-Jordanova iz Kočan. Četudi je bil Pop-Jordanov kraljev štipendist, se ni hotel posrbiti, temveč je ostal veren makedonskemu narodu. Podkupiti se ni dal.

Denacionalizatorska politika Belgrada je doživela poraz. Tudi naseljevanje kolonistov je zaman: njih otroci pozablajo srbski in govorijo makedonski; iste usode so deležni otroci srbskih uradnikov. Ob žilavosti Makedoncev se bodo tudi v bodoče razbili vsi napor v tem pravcu. Samo makedonski narod bo še trpel.

Risto Petrovski.

Prijateljem in naročnikom!

Če smo koncem tretjega letnika napisali uvod, ki naj označi v kratkih besedah naše bodoče delovanje, naš program, moramo danes, prisiljeni po materielnem stanju našega mesečnika, opozoriti vse naše naročnike in prijatelje na naše materielno stanje.

Že tri leta se borimo s težkim materielnim položajem, ki nam je od dne do dne grozil s prenehanjem in v veliki meri onemogočil njegov razmah. Zato danes te besede vsem našim naročnikom in prijateljem.

Vi vsi se dobro zavedate, da je nemogoče izdajanje mesečnika, ki hoče ostati popolnoma neodvisen od raznih političnih strank, dà, ki pomeni celo upor proti večini obstoječih strank in ki je poleg vsega tega revolucionaren, če nam ne stoje ob strani zvesti prijatelji in redno plačujoči naročniki, ki nam z darili, rednim plačevanjem naročnine in pridobivanjem novih naročnikov omogočijo nadaljnji obstoj in razmah našega mesečnika.

Zato pozivljamo vse naše stare in nove naročnike, da plačajo zaostalo naročnino in tudi takoj naročnino za novi četrti letnik. Plačati morajo vsaj polovico naročnine takoj po prejemu prve številke, ker moramo tudi mi plačevati v tiskarni od številke do številke in kje naj vzamemo denar, da počakamo na borih par dinarjev, ki nam jih nakaže večina šele koncem letnika ali celo ne. Tako ravnanje je brezvestno in zato bomò ustavili vsakomur, brez izjeme, nadaljnje pošiljanje, če ne bo plačal do tretje številke vsaj polovico naročnine, starim naročnikom pa, ki še do danes niso poravnali naročnine, bomo ustavili pošiljanje že po prvi številki.

Vendar pa še to ni dovolj. Vsak naš naročnik mora pridobiti vsaj enega naročnika, ki ga naj javi po dopisnici upravi, prispevati bi moral sam ali z nabiranjem med znanci za naš tiskovni sklad, pomagati s pridobivanjem oglasov.

Prepričani smo, da boste tudi vi, kakor mi sami — saj je »Mladina« prav tako vaša kot naša — po svojih močeh pomagali, da nam ne bo več treba skrbeti za njen obstoj, da bomo mogli posvetiti vso svojo pažnjo le njeni vsebini, da bomo mogli razširiti njen obseg.

Od vas, prijatelji in naročniki, je odvisen naš razmah!

MLADINA.

OPOMBE.

Jugoslovanska orlovska zveza namerava uvesti srbske vojaške poveljke. To svojo namero (novi vadnik je baje že tiskan) utemeljuje vodstvo s tem, da je treba pripravljati Orle na vojaščino in tudi v tem področju tekmovati s Sokoli. Ni še leto dni, odkar se je SLS naveličala opozicije in že se vodstvo ene najmočnejših katoliških organizacij čuti dovolj močno za tako plemenito tekmo. O, kakšen zanos, kakšen napredek v tako kratkem času! Gg. profesorja Tomec in Ovsenek se pač temeljito zavedata, da morata biti državna uradnika ne samo radi kruha, ali ker pač ni mogoče drugače gojiti nekega strokovnega študija, temveč prav iz ljubezni do biča in iz globokega, vnemepolnega prepričanja. — Če si hlapec, bodi hlapec iz prepričanja in lažje ti bo, to prokletu modrost začenjajo katoliški voditelji Slovincem po kratkem premoru zopet z vnemo priporočati.

L. U.

Slovenec, Srb, Hrvat — in Macdonald. Malokomu je dano, kaj pa šele Slovincu, da more priti v osebni stik s kakšnim vodilnim politikom velike države. In Anglija je res velika, Ramsay Macdonald pa je šef delavske stranke, ki danes sicer ni na vladi, vendar pa predstavlja organizacijo, preko katere angleška vlada ne more, ne da bi se tudi morala ozirati na njene zahteve. Vendar pa se je posrečilo trem gospodom, od katerih je bil eden Slovenec, drugi Hrvat in tretji Srb, da so bili povabljeni k Macdonaldu. Ko je nanesel pogovor na našo državo, je pripomnil Macdonald, da mu je znano, da živi v Jugoslaviji več narodov in da so nekateri celo zatirani. Takrat pa sta hitro skočila Slovenec in Hrvat (prehitel ga je Slovenec; v takih stvareh smo seveda zmirom prvi!) in pojasnila Macdonaldu, da živi v Jugoslaviji samo en narod: narod jugoslovenski in da ni seveda nihče zatiran. — Hlapec ostane hlapec, pa če ga tudi oblečeš v gosposko suknjo! In morda še bolj!

V. K.

Za izvršitev vseh v tiskarsko stroko spadajočih del se toplo priporoča

TISKARNA MERKUR

Trg -industr. d. d.

LJUBLJANA

Gregorčičeva ulica št. 23.

Telefon 2552.

Tiska knjige, časopise, letake, plakate, posetnice, cenike, vabila, račune ter vse trgovske in uradne tiskovine v eni, dveh ali več barvah.

LASTNA KNJIGOVEZNICA